Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

8 päivänä marraskuuta 2012 *

SEUT 20 ja SEUT 21 artikla — Euroopan unionin perusoikeuskirja — 51 artikla — Direktiivi 2003/109/EY — Kolmansien maiden kansalaiset — Oikeus oleskella jäsenvaltiossa — Direktiivi 2004/38/EY — Unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia — Kolmannen maan kansalainen, joka ei tule unionin kansalaisen mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon eikä seuraa häntä sinne myöhemmin ja joka pysyy unionin kansalaisen lähtöjäsenvaltiossa — Kolmannen maan kansalaisen oikeus oleskella toisessa jäsenvaltiossa oleskelevan unionin kansalaisen lähtöjäsenvaltiossa — Unionin kansalaisuus — Perusoikeudet

Asiassa C-40/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Saksa) on esittänyt 20.1.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 28.1.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Yoshikazu Iida

vastaan

Stadt Ulm,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: varapresidentti K. Lenaerts, joka hoitaa kolmannen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit R. Silva de Lapuerta (esittelevä tuomari), T. von Danwitz, E. Juhász ja D. Šváby,

julkisasiamies: V. Trstenjak,

kirjaaja: hallintovirkamies A. Impellizzeri,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.3.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Yoshikazu Iida, edustajinaan Rechtsanwalt T. Oberhäuser ja Rechtsanwalt W. Weh,

— Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja A. Wiedmann,

— Belgian hallitus, asiamiehinään L. Van den Broeck ja C. Pochet,

— Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek ja J. Vláčil,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

— Tanskan hallitus, asiamiehenään C. H. Vang,

— Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan avvocato dello Stato L. D'Ascia,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels, K. Bulterman ja J. Langer,

— Puolan hallitus, asiamiehenään M. Szpunar,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään S. Hathaway, sittemmin A. Robinson, avustajanaan barrister R. Palmer,

— Euroopan komissio, asiamiehinään C. Tufvesson ja H. Krämer,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.5.2012 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kolmansien maiden kansalaisten oikeudesta oleskella jäsenvaltiossa sekä unionin kansalaisuudesta annettujen unionin säännösten tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa kantajana on Yoshikazu Iida ja vastaajana Stadt Ulm ja joka koskee sitä, että viimeksi mainittu kieltäytyi myöntämästä Iidalle Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY (EUVL L 158, s. 77 ja – oikaisut – EUVL 2004, L 229, s. 35 ja EUVL 2005, L 197, s. 34) mukaista oleskeluoikeutta Saksassa ja antamasta tähän tarvittavaa oleskelukorttia.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2003/109/EY

3 Pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta 25.11.2003 annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY (EUVL L 16, s. 44) 1 artiklan, jonka otsikko on ”Asiasisältö”, a alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tällä direktiivillä määritetään:

a) edellytykset, joilla jäsenvaltio voi myöntää alueellaan laillisesti oleskelevalle kolmannen maan kansalaiselle pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman tai peruuttaa tällaisen aseman, ja tähän asemaan liittyvät oikeudet; – –”

4 Kyseisen direktiivin 3 artiklan, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan jäsenvaltion alueella laillisesti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin.

2. Tätä direktiiviä ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin,

a) jotka oleskelevat jäsenvaltiossa opiskelua tai ammatillista koulutusta varten;

b) joille on myönnetty lupa oleskella jossakin jäsenvaltiossa tilapäisen suojelun perusteella tai jotka ovat hakeneet oleskelulupaa tällä perusteella ja odottavat asemaansa koskevaa päätöstä;

c) joille on myönnetty lupa oleskella jossakin jäsenvaltiossa toissijaisen suojelun perusteella kansainvälisten velvoitteiden, kansallisen lainsäädännön tai jäsenvaltioiden käytännön mukaisesti tai jotka ovat hakeneet oleskelulupaa tällä perusteella ja odottavat asemaansa koskevaa päätöstä;

d) jotka ovat pakolaisia tai ovat hakeneet pakolaisaseman tunnustamista ja joiden hakemuksesta ei ole vielä tehty lopullista päätöstä;

e) jotka oleskelevat maassa pelkästään tilapäisesti esimerkiksi au pair -sopimuksella tai kausityöläisinä tai palvelujen tarjoajan toiseen maahan lähettäminä palkattuina työntekijöinä rajat ylittävän palvelujen tarjoamisen yhteydessä tai toimivat itse rajat ylittävien palvelujen tarjoajana, tai jos henkilöiden oleskelulupa on tarkoituksella rajoitettu;

f) joiden oikeudellinen asema perustuu diplomaattisista suhteista vuonna 1961 tehtyyn Wienin yleissopimukseen, konsulisuhteista vuonna 1963 tehtyyn Wienin yleissopimukseen, erityisedustustoista vuonna 1969 tehtyyn New Yorkin yleissopimukseen tai valtioiden edustustoista yleisluontoisissa kansainvälisissä järjestöissä vuonna 1975 tehtyyn Wienin yleissopimukseen.”

5 Mainitun direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot myöntävät pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman sellaisille kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat oleskelleet kyseisen jäsenvaltion alueella laillisesti ja yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan välittömästi ennen asiaa koskevan hakemuksen jättämistä.”

6 Direktiivin 2003/109 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman saamisen edellytykset”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on vaadittava kolmannen maan kansalaista osoittamaan, että hänellä on sekä itselleen että huollettavinaan oleville perheenjäsenille:

a) vakaat ja säännölliset varat, jotka riittävät hänen itsensä ja hänen perheenjäsentensä elättämiseen turvautumatta kyseisen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään. Jäsenvaltiot arvioivat kyseiset varat ottamalla huomioon niiden laadun ja säännöllisyyden, ja ne voivat ottaa huomioon palkkojen ja eläkkeiden vähimmäistason pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asemaa koskevan hakemuksen esittämistä edeltävältä ajalta;

b) sairausvakuutus, joka kattaa kaikki riskit, jotka kyseisessä jäsenvaltiossa yleensä on katettu tämän omien kansalaisten osalta.

2. Jäsenvaltiot voivat vaatia, että kolmansien maiden kansalaiset täyttävät kansallisen lainsäädännön mukaiset kotouttamisedellytykset.”

7 Direktiivin 2003/109 7 artiklan, jonka otsikko on ”Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman saaminen”, 1 ja 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Voidakseen saada pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman, kolmannen maan kansalaisen on esitettävä hakemus sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jossa hän asuu. Hakemukseen on liitettävä kansallisessa lainsäädännössä määritellyt asiakirjat, jotka osoittavat, että hakija täyttää 4 ja 5 artiklassa luetellut edellytykset, sekä tarvittaessa voimassa oleva matkustusasiakirja tai sen oikeaksi todistettu jäljennös.

Ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetut asiakirjat voivat sisältää myös todisteen asianmukaisesta asunnosta.

– –

3. Jos 4 ja 5 artiklassa säädetyt edellytykset täyttyvät eikä henkilö muodosta 6 artiklassa tarkoitettua uhkaa, jäsenvaltion on myönnettävä kyseiselle kolmannen maan kansalaiselle pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asema.”

8 Kyseisen direktiivin 8 artiklan, jonka otsikko on ”Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asema on pysyvä, jollei 9 artiklasta muuta johdu.

2. Jäsenvaltioiden on annettava pitkään oleskelleelle kolmannen maan kansalaiselle pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa. Tämä oleskelulupa on voimassa vähintään viisi vuotta, ja se uusitaan tarvittaessa hakemuksen perusteella ilman eri toimenpiteitä.”

Direktiivi 2004/38

9 Direktiivin 2004/38 I lukuun, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, sisältyvät 1–3 artikla.

10 Kyseisen direktiivin 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) ’unionin kansalaisella’ henkilöä, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus;

2) ’perheenjäsenellä’:

   a) aviopuolisoa;

   b) kumppania, jonka kanssa unionin kansalainen on rekisteröinyt parisuhteen jonkin jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, jos vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon, ja vastaanottavan jäsenvaltion asiaa koskevassa lainsäädännössä säädettyjen edellytysten mukaisesti;

   c) unionin kansalaisen alle 21-vuotiaita tai hänestä riippuvaisia jälkeläisiä suoraan etenevässä polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai b alakohdassa tarkoitetun kumppanin vastaavanlaisia jälkeläisiä;

   d) unionin kansalaisesta riippuvaisia sukulaisia suoraan takenevassa polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai b alakohdassa tarkoitetun kumppanin vastaavanlaisia sukulaisia;

3) ’vastaanottavalla jäsenvaltiolla’ jäsenvaltiota, johon unionin kansalainen siirtyy käyttääkseen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun.”

11 Direktiivin 2004/38 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Henkilöt, joihin tätä direktiiviä sovelletaan”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin unionin kansalaisiin, jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon tai oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalaisia he ovat, sekä heidän 2 artiklan 2 alakohdassa määriteltyihin perheenjäseniinsä, jotka tulevat heidän mukanaan tai seuraavat heitä myöhemmin.

2. Vastaanottavan jäsenvaltion on kansallista lainsäädäntöään noudattaen helpotettava seuraavien henkilöiden maahanpääsyä ja oleskelua, tämän kuitenkaan rajoittamatta heillä mahdollisesti olevaa henkilökohtaista oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun:

a) muut kuin 2 artiklan 2 alakohdan määritelmän mukaiset unionin kansalaisen perheen jäsenet näiden kansalaisuuteen katsomatta, jos he lähtömaassaan ovat sellaisesta unionin kansalaisesta, joka on ensisijainen oleskeluoikeuden haltija, riippuvaisia tai asuivat samassa taloudessa tämän kanssa tai jos vakavat terveydelliset syyt ehdottomasti edellyttävät, että kyseinen unionin kansalainen antaa henkilökohtaista hoitoa asianomaiselle perheen jäsenelle;

b) kumppani, jonka kanssa unionin kansalainen on asianmukaisesti todistetussa pysyvässä suhteessa.

Vastaanottavan jäsenvaltion on tutkittava laajasti kyseisten henkilöiden olosuhteet, ja sen on perusteltava heidän maahanpääsynsä tai oleskelunsa mahdollinen epääminen.”

12 Mainitun direktiivin III luku, jonka otsikko on ”Oleskeluoikeus”, koskee niitä edellytyksiä, jotka unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä on täytettävä, jotta he voivat käyttää oikeuttaan oleskella jäsenvaltioiden alueella. Kyseinen luku sisältää muun muassa 6, 7 ja 10 artiklan.

13 Direktiivin 2004/38 6 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisilla on oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella enintään kolmen kuukauden ajan – –

2. Edellä 1 kohdan säännöksiä sovelletaan myös perheenjäseniin, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, joilla on voimassa oleva passi ja jotka tulevat unionin kansalaisen mukana tai seuraavat häntä myöhemmin.”

14 Kyseisen direktiivin 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisilla on oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella yli kolmen kuukauden ajan – –

2. Edellä 1 kohdassa säädetty oleskeluoikeus koskee myös perheenjäseniä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka tulevat unionin kansalaisen mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon tai seuraavat häntä sinne myöhemmin – –”

15 Kyseisen direktiivin 10 artiklassa, jonka otsikko on ”Oleskelukortin myöntäminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Sellaisten unionin kansalaisen perheenjäsenten oleskeluoikeus, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, on osoitettava myöntämällä heille viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä asiakirja ’Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti’. Todistus oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi.

2. Oleskelukortin myöntämistä varten jäsenvaltioiden on vaadittava seuraavien asiakirjojen esittämistä:

– –

c) unionin kansalaisen, jonka mukana asianomaiset henkilöt tulevat tai jota he myöhemmin seuraavat, rekisteröintitodistus tai, rekisteröintijärjestelmän puuttuessa, muu todistus kyseisen unionin kansalaisen oleskelusta vastaanottavassa jäsenvaltiossa;

d) edellä 2 artiklan 2 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa asiakirjaselvitys siitä, että näissä alakohdissa tarkoitetut edellytykset täyttyvät;

– –”

Saksan oikeus

16 Ulkomaalaisten oleskelusta, työskentelystä ja kotouttamisesta liittotasavallan alueella annetun lain (Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet, jäljempänä AufenthG) 7 §:ssä, jonka otsikko on ”Oleskelulupa”, säädetään seuraavaa:

”1. Oleskelulupa (Aufenthaltserlaubnis) on määräaikainen oleskeluasiakirja (Aufenthaltstitel). Se myönnetään oleskeluun, jonka tarkoitus on jokin jäljempänä mainituista. Oleskelulupa voidaan perustellusta syystä myöntää myös oleskeluun, jonka tarkoitus on jokin muu kuin tässä laissa nimenomaisesti mainittu.

2. Oleskelulupa myönnetään määräajaksi, jonka pituudesta päätettäessä otetaan huomioon aiotun oleskelun tarkoitus. Jos jokin oleskeluluvan myöntämisen, uudistamisen tai voimassaoloajan määräämisen olennaisista edellytyksistä on myöhemmin lakannut, määräaikaa voidaan lyhentää myös jälkikäteen.”

17 AufenthG:n 18 §:ssä, jonka otsikko on ”Työskentely”, säädetään seuraavaa:

”1. Ulkomaalaisten työskentelyn salliminen riippuu Saksan taloudellisen tilanteen mukaisista tarpeista, kun otetaan huomioon työmarkkinatilanne ja työttömyyden tehokkaan torjunnan vaatimus. Tällä ei rajoiteta kansainvälisten sopimusten soveltamista.

2. Ulkomaalaiselle voidaan myöntää oleskeluasiakirja työskentelyä varten, jos liittotasavallan työvoimavirasto (Bundesagentur für Arbeit) on antanut siihen suostumuksen (Zustimmung) tämän lain 39 §:n mukaisesti tai jos tämän lain 42 §:ssä tarkoitetuissa säännöksissä säädetään tai valtioiden välillä tehdyissä sopimuksissa määrätään, että työskentelyyn ei tarvita työvoimaviraston suostumusta. Liittotasavallan työvoimaviraston antamaan suostumukseen sisältyvät rajoitukset on merkittävä oleskeluasiakirjaan.

3. Edellä 2 momentissa tarkoitettu oleskelulupa sellaista työskentelyä varten, johon ei edellytetä koulutukseen perustuvaa ammattipätevyyttä, saadaan myöntää vain, jos valtioiden välisissä sopimuksissa niin määrätään tai jos suostumuksen antaminen oleskeluluvan myöntämiseen kyseistä työskentelyä varten on tämän lain 42 §:ssä tarkoitettujen säännösten mukaan sallittua.

4. Edellä 2 momentissa tarkoitettu oleskeluasiakirja sellaista työskentelyä varten, johon edellytetään koulutukseen perustuvaa ammattipätevyyttä, saadaan myöntää vain työskentelyyn jossakin tämän lain 42 §:ssä tarkoitettujen säännösten mukaisesti sallituista ammattiryhmistä. Oleskelulupa työskentelyä varten voidaan yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää silloin, kun työskentely on erityisesti alueellisiin, taloudellisiin tai työmarkkinapoliittisiin seikkoihin liittyvän yleisen edun mukaista.

5. Edellä 2 momentissa ja jäljempänä tämän lain 19 §:ssä tarkoitettu oleskeluasiakirja saadaan myöntää vain konkreettisesti tarjottua työpaikkaa varten.”

18 AufenthG:n 39 §:n, jonka otsikko on ”Suostumus ulkomaalaisten työskentelyyn”, 2–4 momentissa säädetään seuraavaa:

”2. Liittotasavallan työvoimavirasto voi antaa suostumuksen oleskeluluvan myöntämiseen työskentelyä varten tämän lain 18 §.n mukaisesti, jos

1) a) ulkomaalaisten työskentely ei vaikuta haitallisesti työmarkkinoihin erityisesti työpaikkarakenteen, alueellisten seikkojen tai asianomaisen toimialan kannalta ja

b) kyseiseen työhön ei ole saatavissa saksalaisia työntekijöitä eikä ulkomaalaisia, jotka ovat työhönoton suhteen samassa oikeudellisessa asemassa kuin saksalaiset, eikä muita ulkomaalaisia, joilla on Euroopan unionin oikeuden mukaisesti ensisijainen oikeus työmarkkinoille pääsyyn, tai

2) työvoimavirasto on asiaa ensimmäisen virkkeen 1 kohdan a ja b alakohdan mukaisesti harkittuaan todennut yksittäisten ammattiryhmien tai yksittäisten toimialojen osalta, että ulkomaalaisten työnhakijoiden ottaminen avoimiin työpaikkoihin on työvoima- ja kotouttamispoliittisesti perusteltua,

eikä ulkomaalaista oteta palvelukseen epäedullisemmin työehdoin kuin häneen verrattavat saksalaiset työntekijät. Työhön katsotaan olevan saatavissa saksalaisia työntekijöitä tai heidän kanssaan samassa oikeudellisessa asemassa olevia ulkomaalaisia myös silloin, kun heitä voidaan välittää vain työvoimaviraston avulla. Työnantajan, joka aikoo ottaa palvelukseen ulkomaalaisen, joka tarvitsee siihen luvan, on annettava liittotasavallan työvoimavirastolle tiedot palkkauksesta, työajoista ja muista työehdoista.

3. – –

4. Suostumuksessa voidaan määrätä sen voimassaoloaika ja ammattiala sekä myös rajata työskentelyoikeus tiettyihin yrityksiin tai tiettyihin hallintopiireihin.”

19 AufenthG:n 28 §:n, jonka otsikko on ”Perheen yhdistäminen (Familiennachzug) Saksan kansalaisen kanssa”, 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään seuraavaa:

”Oleskelulupa myönnetään ulkomaalaiselle, joka on

1) Saksan kansalaisen aviopuoliso

2) Saksan kansalaisen alaikäinen naimaton lapsi

3) alaikäisen naimattoman Saksan kansalaisen vanhempi huoltajana toimimista varten,

jos asianomaisen Saksan kansalaisen tavanomainen oleskelupaikka on Saksan alueella.”

20 AufenthG:n 31 §:n, jonka otsikko on ”Aviopuolisoiden itsenäinen oleskeluoikeus”, 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Jos aviopuolisoiden yhteiselämä päättyy, aviopuolison oleskelulupaa jatketaan yhden vuoden ajaksi itsenäisenä, perheen yhdistämisestä riippumattomana oleskeluoikeutena, kun

1) aviopuolisoiden yhteiselämä on kestänyt vähintään kaksi vuotta laillisesti liittotasavallan alueella tai

2) ulkomaalaisen kuollessa aviopuolisot asuivat yhdessä liittotasavallan alueella

ja ulkomaalaisella on siihen saakka ollut oleskelulupa, pysyvä oleskelulupa (Niederlassungserlaubnis) tai pysyvä EY-oleskelulupa (Erlaubnis zum Daueraufenthalt-EG), paitsi jos hän ei ole voinut määräajassa hakea sen jatkamista ja tämä on johtunut sellaisista seikoista, joista hän ei ole vastuussa. – –

2. Edellä 1 momentin ensimmäisen virkkeen 1 kohdassa säädetty vaatimus aviopuolisoiden yhteiselämän jatkumisesta vähintään kaksi vuotta laillisesti Saksan alueella on jätettävä huomiotta, jos aviopuolison oleskelun jatkamisen salliminen on välttämätöntä erityisen kohtuuttomuuden estämiseksi, ei kuitenkaan siinä tapauksessa, että asianomaisen ulkomaalaisen oleskelulupaa ei voida jatkaa.”

21 AufenthG:n 9 a §:n, jonka otsikko on ”Pysyvä EY-oleskelulupa”, 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Pysyvä EY-oleskelulupa on oleskeluasiakirja, jonka voimassaoloaikaa ei ole rajoitettu. Tämän lain 9 §:n 1 momentin toista ja kolmatta virkettä sovelletaan vastaavasti. Jollei tässä laissa toisin säädetä, pysyvä EY-oleskelulupa rinnastetaan pysyvään oleskelulupaan.

2. Ulkomaalaiselle myönnetään pysyvä EY-oleskelulupa direktiivin 2003/109/EY 2 artiklan b alakohdan mukaisesti, jos

1) hän on viiden vuoden ajan oleskellut liittotasavallan alueella oleskeluasiakirjan perusteella

2) hänen toimeentulonsa ja hänen huollettavinaan olevien sukulaisten toimeentulo on turvattu pysyvillä ja säännöllisillä tuloilla

3) hän osaa riittävästi saksan kieltä

4) hänellä on perustiedot Saksan oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksestä ja elämään liittotasavallan alueella liittyvistä olosuhteista

5) yleiseen turvallisuuteen tai järjestykseen liittyvät seikat eivät ole sille esteenä, kun otetaan huomioon yleiseen turvallisuuteen tai järjestykseen kohdistuneen rikkomuksen vakavuus tai laatu taikka ulkomaalaisen aiheuttama vaara ja toisaalta tähänastisen oleskelun kesto ja olemassa olevat siteet Saksaan, ja

6) hänellä on käytettävissään riittävästi asuintilaa itseään ja samassa taloudessa hänen kanssaan asuvia perheenjäseniään varten.”

22 Unionin kansalaisten yleisestä vapaasta liikkuvuudesta 30.7.2004 annetun lain (Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern, jäljempänä FreizügG/EU) 5 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Vapaaseen liikkuvuuteen oikeutetuille unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen, jotka ovat Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisia, myönnetään viivytyksettä viran puolesta todistus oleskeluoikeudesta.

2. Vapaaseen liikkuvuuteen oikeutetuille perheenjäsenille, jotka eivät ole unionin kansalaisia, annetaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat tehneet tarvittavat ilmoitukset, unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti, joka on voimassa viisi vuotta. Perheenjäsenelle annetaan viipymättä todistus tarvittavien ilmoitusten tekemisestä.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

23 Japanin kansalainen Iida avioitui vuonna 1998 Amerikan Yhdysvalloissa N.-I:n kanssa, joka on Saksan kansalainen. Heidän tyttärensä Mia syntyi 27.8.2004 Yhdysvalloissa, ja hänellä on Saksan, Yhdysvaltain ja Japanin kansalaisuus.

24 Joulukuussa 2005 perhe asettautui Saksaan. Tammikuussa 2006 Iida sai oleskeluluvan AufenthG:n 28 §:n mukaista perheenyhdistämistä varten. Helmikuusta 2006 lähtien hän on työskennellyt täysipäiväisesti Ulmissa toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen perusteella ja saa tällä hetkellä 4 850 euron suuruista bruttopalkkaa kuukaudessa. Työaikojensa vuoksi hänet on vapautettu Saksan oikeuden mukaisesta velvollisuudestaan osallistua kotouttamiskurssille.

25 Iidan puoliso alkoi vuoden 2007 kesän aikana työskennellä täysipäiväisesti Wienissä. Vaikka puolisot jatkoivat alussa yhteiselämää Ulmin ja Wienin välillä, tammikuusta 2008 lähtien he ovat eläneet pysyvästi erillään, vaikkeivät olekaan eronneet. Heillä on tyttärensä yhteishuoltajuus, vaikka äiti ja tytär ovatkin maaliskuusta 2008 lähtien asuneet vakituisesti Wienissä, jossa tytär käy koulua.

26 Iida tapaa säännöllisesti tytärtään yhden viikonlopun kuukaudessa Wienissä, ja tämä viettää suurimman osan lomistaan isänsä luona Ulmissa. He ovat myös matkustelleet yhdessä. Iidan Verwaltungsgerichtshof Baden-Württembergille antamien tietojen mukaan isän ja tyttären välinen suhde on erinomainen.

27 Iidan tyttären ja puolison muuton jälkeen häneen ei sovelleta AufenthG:n 31 §:ssä säädettyä itsenäistä oleskeluoikeutta siitä syystä, etteivät puolisot ole viettäneet yhteiselämää Saksassa vähintään kahta vuotta eikä tästä edellytyksestä ole pyydetty poikkeusta.

28 Koska Iida työskentelee Ulmissa, hän on kuitenkin saanut oleskeluluvan, jota on 18.11.2010 pidennetty AufenthG:n 18 §:n nojalla 2.11.2012 asti ja jonka myöhempi pidentäminen on harkinnanvaraista.

29 Iida pyysi 30.5.2008 Ulmin kaupunkia antamaan hänelle FreizügG/EU:n 5 §:ssä säädetyn ”unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin”. Ensin Ulmin kaupunki ja Regierungspräsidium Tübingen (Tübingenin hallinnollinen piiri) epäsivät hänen pyyntönsä ja sitten Verwaltungsgericht Sigmaringen (Sigmaringenin hallintotuomioistuin) antamallaan tuomiolla siitä syystä, ettei hän voinut vaatia tällaista korttia unionin oikeuden perusteella.

30 Iida haki 6.5.2010 muutosta tähän päätökseen Verwaltungsgerichtshof Baden-Württembergissä.

31 Iida teki lisäksi AufenthG:n 9 a §:n mukaisen pysyvän EY-oleskeluluvan saamiseksi hakemuksen, jonka hän kuitenkin myöhemmin peruutti.

32 Tässä tilanteessa Verwaltungsgerichtshof Baden-Württenberg on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Direktiivin 2004/38 – – 2, 3 ja 7 artikla

a) Onko direktiivin 2004/38 – – 2 artiklan 2 alakohdan d alakohtaa tulkittava erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan [(jäljempänä perusoikeuskirja)] 7 ja 24 artiklan sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen [(allekirjoitettu Roomassa 4.11.1950; jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus)] 8 artiklan valossa laajentavasti siten, että ’perheenjäsenellä’ tarkoitetaan sellaisen lapsen, jolla unionin kansalaisena on liikkumis- ja oleskeluvapaus, huoltajana olevaa vanhempaa myös silloin, kun hän on kolmannen maan kansalainen eikä hän ole riippuvainen lapsesta?

b) Jos vastaus on myöntävä, onko direktiivin 2004/38 – – 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava erityisesti [perusoikeuskirjan] 7 ja 24 artiklan sekä [ihmisoikeussopimuksen] 8 artiklan valossa laajentavasti siten, että direktiiviä sovelletaan edellä tarkoitettuun vanhempaan myös silloin, kun vanhempi ei tule tällä välin toiseen jäsenvaltioon muuttaneen lapsensa, joka on unionin kansalainen, mukana tai seuraa tätä sinne myöhemmin, vaan asuu edelleen lapsen lähtöjäsenvaltiossa?

c) Jos vastaus on myöntävä, seuraako tästä, että direktiivin 2004/38 – – 7 artiklan 2 kohtaa on tulkittava erityisesti [perusoikeuskirjan] 7 ja 24 artiklan sekä [ihmisoikeussopimuksen] 8 artiklan valossa laajentavasti siten, että kyseisellä vanhemmalla on oikeus oleskella lapsensa, joka on unionin kansalainen, lähtöjäsenvaltiossa yli kolme kuukautta, ainakin niin kauan kuin hän on lapsen huoltaja ja tosiasiallisesti toimii huoltajana?

2) SEU 6 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä [perusoikeuskirjan] kanssa

a)

i) Kuuluuko asia perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen toisen osan nojalla perusoikeuskirjan soveltamisalaan jo sillä perusteella, että oikeudenkäynnin kohde riippuu kansallisesta laista (tai lain osasta), joka on säädetty myös – muttei ainoastaan – direktiivien saattamiseksi osaksi kansallista oikeusjärjestystä?

ii) Jos vastaus on kieltävä, kuuluuko asia perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen toisen osan nojalla perusoikeuskirjan soveltamisalaan jo sillä perusteella, että kantajalla saattaa olla unionin oikeuteen perustuva oleskeluoikeus ja että hänellä saattaa sen vuoksi olla [FreizügG/EU:n] 5 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla oikeus saada unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti, jonka oikeudellisena perustana on direktiivin 2004/38 – – 10 artiklan 1 kohdan ensimmäinen virke?

iii) Jos vastaus on kieltävä, kuuluuko asia perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen toisen osan nojalla ERT-oikeuskäytännön (asia C-260/89, tuomio 18.6.1991, [Kok., s. I-2925, Kok. Ep. XI, s. I-221,] 41–45 kohta) mukaisesti perusoikeuskirjan soveltamisalaan, jos jäsenvaltio rajoittaa alaikäisen unionin kansalaisen huoltajana olevan isän, joka on kolmannen valtion kansalainen, oleskeluoikeutta, kun lapsi oleskelee yhdessä äitinsä kanssa tämän työskentelyn vuoksi pääasiassa muussa unionin jäsenvaltiossa?

b)

i) Jos asia kuuluu perusoikeuskirjan soveltamisalaan, voidaanko perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohdasta suoraan johtaa unionin oikeuteen perustuva oleskeluoikeus isälle, joka on kolmannen valtion kansalainen, ainakin niin kauan, kuin hän on lapsen, joka on unionin kansalainen, huoltaja ja myös tosiasiallisesti toimii kyseisen lapsen huoltajana, myös siinä tapauksessa, että lapsi oleskelee pääasiallisesti muussa unionin jäsenvaltiossa?

ii) Jos vastaus on kieltävä, seuraako lapselle, joka on unionin kansalainen, perusoikeuskirjan 45 artiklan 1 kohdan mukaisesti kuuluvasta liikkumisvapaudesta, mahdollisesti luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohdan kanssa, unionin oikeuteen perustuva oleskeluoikeus isälle, joka on kolmannen valtion kansalainen, ainakin niin kauan, kuin hän on unionin kansalaisen huoltaja ja myös tosiasiallisesti toimii kyseisen lapsen huoltajana, erityisesti sen vuoksi, ettei lapsen, joka on unionin kansalainen, liikkumisvapaus menettäisi tehokasta vaikutustaan?

3) [SEU] 6 artiklan 3 kohta, luettuna yhdessä unionin oikeuden yleisten periaatteiden kanssa

a) Voidaanko unionin ’kirjoittamattomia’ perusoikeuksia, joiden kehittäminen on alkanut oikeuskäytännössä asiassa Stauder annetusta tuomiosta (asia 29/69, [Stauder v. Stadt Ulm, tuomio 12.11.1969, Kok., s. 419, Kok. Ep. I, s. 419,] 7 kohta) ja jatkunut esimerkiksi asiassa Mangold annettuun tuomioon (asia C-144/04, [Mangold, tuomio 22.11.2005, Kok., s. I-9981,] 75 kohta) asti, soveltaa täysimääräisesti myös silloin, kun käsiteltävä yksittäistapaus ei kuulu perusoikeuskirjan soveltamisalaan, eli säilyvätkö [SEU] 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti unionin oikeuden yleisinä periaatteina voimassa olevat perusoikeudet itsenäisesti ja erikseen voimassa [SEU] 6 artiklan 1 kohdan mukaisten perusoikeuskirjaan sisältyvien uusien perusoikeuksien rinnalla?

b) Jos vastaus on myöntävä, onko unionin oikeuden yleisistä periaatteista johdettavissa erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan perustuvan, perhe-elämän kunnioittamista koskevan oikeuden valossa huoltajuuden turvaamiseksi unionin oikeuteen perustuva oleskeluoikeus isälle, joka on kolmannen valtion kansalainen, kun lapsi oleskelee yhdessä äitinsä kanssa tämän työskentelyn vuoksi pääasiassa muussa unionin jäsenvaltiossa?

4) SEUT 21 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kanssa

Jollei [SEU] 6 artiklan 1 tai 3 kohdasta johdu kantajalle unionin oikeuteen perustuvaa oleskeluoikeutta, onko alaikäisen unionin kansalaisen, joka oleskelee yhdessä äitinsä kanssa tämän työskentelyn vuoksi pääasiassa muussa unionin jäsenvaltiossa, liikkumisvapaudesta johdettavissa isälle, joka on kolmannen valtion kansalainen, asiasta Zhu ja Chen (asia C-200/02, tuomio 19.10.2004, Kok., s. I-9925, 45–47 kohta) ilmenevää oikeuskäytäntöä kehittäen huoltajuuden tosiasiallisen harjoittamisen turvaamiseksi SEUT 21 artiklan 1 kohdan, mahdollisesti luettuna yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kanssa, mukainen unionin oikeuteen perustuva oikeus oleskeluun lapsen, joka on unionin kansalainen, lähtöjäsenvaltiossa?

5) Direktiivin 2004/38 – – 10 artikla

Jos unionin oikeuteen perustuvan oleskeluoikeuden todetaan olevan olemassa, onko vanhemmalla, joka on kolmannen valtion kansalainen ja kantajan kaltaisessa asemassa, oikeus saada unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti mahdollisesti direktiivin 2004/38 10 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen nojalla?”

33 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan edellä olevat kysymykset voidaan ryhmitellä uudelleen yhdeksi ainoaksi kysymykseksi seuraavalla tavalla:

”Onko vanhemmalla, joka on lapsensa huoltaja ja kolmannen maan kansalainen, säännöllisten henkilökohtaisten suhteiden ja vanhemmuuteen perustuvien suorien kontaktien säilyttämiseksi unionin oikeuteen perustuva oikeus saada unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortilla osoitettava oikeus oleskella lapsensa, joka on unionin kansalainen, lähtöjäsenvaltiossa, jos lapsi käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen muuttamalla sieltä toiseen jäsenvaltioon?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

34 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämään kysymykseen vastaamiseksi on aluksi varmistettava, voidaanko pääasian kantajan tilanteen kaltaisessa tilanteessa olevaan henkilöön soveltaa johdetun oikeuden säännöksiä, joissa tietyin edellytyksin säädetään oleskeluasiakirjan myöntämisestä jäsenvaltiossa kolmannen maan kansalaiselle.

35 Jos näin ei olisi, olisi tämän jälkeen tarkistettava, voiko pääasian kantajan tilanteen kaltaisessa tilanteessa olevan henkilön oleskeluoikeus perustua suoraan unionin kansalaisuutta koskeviin EUT-sopimuksen määräyksiin.

Direktiivin 2003/109 tulkinta

36 Direktiivin 2003/109 3 artiklan 1 kohdan mukaan sitä sovelletaan jäsenvaltion alueella laillisesti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin. Toisin kuin direktiivissä 2004/38 (ks. yhdistetyt asiat C-424/10 ja C-425/10, Ziolkowski ja Szeja, tuomio 21.12.2011, Kok., s. I-14035, 46 ja 47 kohta), direktiivissä 2003/109 ei vahvisteta edellytyksiä, jotka tällaisten kansalaisten oleskelun on täytettävä, jotta heitä voitaisiin pitää jäsenvaltion alueella laillisesti oleskelevina. Tästä seuraa, että tällaisista edellytyksistä säännellään ainoastaan kansallisella lainsäädännöllä.

37 Direktiivin 2003/109 4 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot myöntävät pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman sellaisille kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat oleskelleet kyseisen jäsenvaltion alueella laillisesti ja yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan välittömästi ennen asiaa koskevan hakemuksen jättämistä. Direktiivin 2003/109 3 artiklan 2 kohdassa suljetaan kuitenkin pois sen soveltaminen tietyntyyppisiin oleskeluihin.

38 Kyseisen direktiivin 5 artiklan mukaan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman saamiseksi kyseisen henkilön on osoitettava, että hänellä on sekä itselleen että huollettavinaan oleville perheenjäsenille vakaat ja säännölliset varat, jotka riittävät hänen itsensä ja hänen perheenjäsentensä elättämiseen turvautumatta kyseisen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, sekä sairausvakuutus, joka kattaa kaikki riskit, jotka kyseisessä jäsenvaltiossa yleensä on katettu tämän omien kansalaisten osalta. Samoin jäsenvaltiot voivat vaatia, että kolmansien maiden kansalaiset täyttävät kansallisen lainsäädännön mukaiset kotouttamisedellytykset.

39 Direktiivin 2003/109 7 artiklan 3 kohdassa säädetään, että jos 4 ja 5 artiklassa säädetyt edellytykset täyttyvät eikä henkilö muodosta 6 artiklassa tarkoitettua uhkaa, jäsenvaltion on myönnettävä kyseiselle kolmannen maan kansalaiselle pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asema.

40 Kuten tämän tuomion 24 kohdasta ilmenee, pääasian kantaja, joka on kolmannen maan kansalainen, on aloittanut laillisen oleskelunsa Saksan alueella tammikuussa 2006 AufenthG:n 28 §:n perusteella perheenyhdistämistä varten myönnetyn oleskeluasiakirjan nojalla. Helmikuussa 2006 allekirjoitetun toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen perusteella Iida on saanut tämän jälkeen AufenthG:n 18 §:n perusteella oleskeluasiakirjan, joka on voimassa 2.11.2012 asti huolimatta siitä, ettei hän voi saada AufenthG:n 31 §:ssä säädettyä itsenäistä oleskeluoikeutta, koska hänen yhteiselämänsä hänen puolisonsa kanssa on keskeytynyt.

41 Asiakirja-aineistosta ilmenee näin ollen yhtäältä, ettei pääasian kantaja kuulu oleskelunsa vuoksi direktiivin 2003/109 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin tapauksiin, ja toisaalta, että hän on asunut laillisesti ja keskeytyksettä Saksan alueella viiden vuoden ajan.

42 Lisäksi on todettava, että Iida pystyy työskentelynsä vuoksi heti esittämään todisteen siitä, että hänellä on vakaat ja säännölliset varat, jotka riittävät hänen itsensä elättämiseen, ja että hänellä on sairausvakuutus, joka kattaa kaikki riskit, jotka Saksassa yleensä on katettu tämän omien kansalaisten osalta.

43 Asiakirja-aineistosta ei myöskään ilmene, että Iida voisi olla direktiivin 2003/109 6 artiklassa tarkoitettu uhka yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

44 Lopuksi AufenthG:n 9 a §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdassa säädetyistä kotoutusedellytyksistä on todettava, että vaikkei Iidan tietojen tasoa saksan kielestä tai Saksan oikeudellisesta ja sosiaalisesta järjestelmästä eikä elinympäristöstä liittotasavallan alueella ole osoitettu, Saksan hallitus on istunnossa todennut, että koska Iidalla on yliopistotutkinto, häneen sovelletaan asiaan sovellettavan Saksan lainsäädännön mukaan alennettuja vaatimuksia kotouttamisen osalta. Asiakirja-aineistosta ilmenee, että Iida on työaikojensa vuoksi vapautettu velvollisuudestaan osallistua kotouttamiskurssille.

45 Tästä seuraa, että periaatteessa pääasian kantajan tilanteessa oleva kolmannen maan kansalainen voi saada direktiivissä 2003/109 tarkoitetun pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman.

46 Kuten tämän tuomion 31 kohdasta ilmenee, Iida on kuitenkin peruuttanut AufenthG:n 9 a §:n mukaista pysyvää EY-oleskelulupaa koskevan hakemuksensa.

47 Direktiivin 2003/109 7 artiklan 1 kohdasta ilmenee kuitenkin, että voidakseen saada pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman, kolmannen maan kansalaisen on esitettävä hakemus sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jossa hän asuu. Kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdasta ilmenee myös, että jäsenvaltiot myöntävät pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman ottaen huomioon välittömästi ennen asiaa koskevan hakemuksen jättämistä edeltävät vuodet.

48 Koska Iida on vapaaehtoisesti peruuttanut direktiiviin 2003/109 perustuvan pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen asemaa koskevan hakemuksen, hänelle ei voida myöntää oleskeluasiakirjaa kyseisen direktiivin säännösten perusteella.

Direktiivin 2004/38 tulkinta

49 Direktiivin 2004/38 3 artikla, jonka otsikko on ”Henkilöt, joihin tätä direktiiviä sovelletaan”, 1 kohdassa säädetään, että kyseistä direktiiviä sovelletaan kaikkiin unionin kansalaisiin, jotka siirtyvät toiseen jäsenvaltioon tai oleskelevat toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalaisia he ovat, sekä heidän 2 artiklan 2 alakohdassa määriteltyihin perheenjäseniinsä, jotka tulevat heidän mukanaan tai seuraavat heitä myöhemmin.

50 Direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdan a ja d alakohdan mukaan kyseisessä direktiivissä tarkoitetaan unionin kansalaisen ”perheenjäsenillä” aviopuolisoa sekä unionin kansalaisesta riippuvaisia sukulaisia suoraan takenevassa polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai b alakohdassa tarkoitetun kumppanin vastaavanlaisia sukulaisia.

51 Direktiivin 2004/38 mukaista oikeutta tulla jäsenvaltioon ja oleskella siellä ei siten ole kaikilla kolmansien valtioiden kansalaisilla vaan ainoastaan niillä, jotka ovat sellaisen unionin kansalaisen, joka on käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen sijoittautumalla johonkin muuhun jäsenvaltioon kuin siihen, jonka kansalainen hän on, tämän direktiivin 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitettuja perheenjäseniä (asia C-127/08, Metock ym., tuomio 25.7.2008, Kok., s. I-6241, 73 kohta ja asia C-256/11, Dereci ym., tuomio 15.11.2011, Kok., s. I-11315, 56 kohta).

52 Pääasiassa sekä Iidan puolisoon että hänen tyttäreensä sovelletaan direktiiviä 2004/38, koska he ovat siirtyneet muuhun jäsenvaltioon kuin siihen, jonka kansalaisia he ovat, eli Itävaltaan ja oleskelevat siellä.

53 Pääasian kantajan direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetun ”perheenjäsenen” mahdollisen aseman osalta on erotettava toisistaan yhtäältä kantajan ja hänen tyttärensä välinen suhde ja toisaalta kantajan ja hänen puolisonsa välinen suhde.

54 Pääasian kantajan ja hänen tyttärensä sukulaisuussuhteesta direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdan d alakohdasta ilmenee ensinnäkin, että kyseisen unionin kansalaisen sukulaisen suoraan takenevassa polvessa täytyy olla hänestä ”riippuvainen”, jotta tätä pidettäisiin kyseisessä säännöksessä tarkoitettuna perheenjäsenenä.

55 Oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin kansalaisesta, jolla on oleskeluoikeus, ”riippuvaisen” perheenjäsenen asema on seurausta tosiasiallisesta tilanteesta, jolle on ominaista se seikka, että oleskeluoikeuden haltija vastaa perheenjäsenen aineellisesta tukemisesta, joten kun kyseessä on päinvastainen tilanne eli se, että oleskeluoikeuden haltija on riippuvainen kolmannen maan

kansalaisesta, viimeksi mainittu ei voi vedota direktiivissä 2004/38 tarkoitetun kyseisen oleskeluoikeuden haltijasta riippuvaisen, suoraan takenevassa polvessa olevan sukulaisen asemaan saadakseen oleskeluoikeuden vastaanottavassa jäsenvaltiossa (ks. direktiiviä 2004/38 edeltäneiden unionin säännösten samanlaisten säännösten osalta em. asia Zhu ja Chen, tuomion 43 ja 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

56 Tästä seuraa, että pääasian kantajaa ei voida luokitella direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetulla tavalla hänen tyttärensä perheenjäseneksi.

57 Toiseksi pääasian kantajan ja hänen puolisonsa välisestä suhteesta on todettava, että henkilön pitämiseksi oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneen unionin kansalaisen perheenjäsenenä direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla, tässä säännöksessä ei edellytetä kyseiseltä henkilöltä muuta kuin puolison asemaa.

58 Oikeuskäytännössä on kuitenkin ollut jo tilaisuus todeta direktiiviä 2004/38 edeltäneiden unionin säännösten puitteissa, ettei avioliiton voida katsoa päättyneen ennen kuin siitä on toimivaltaisen viranomaisen päätös ja ettei näin ole silloin, kun aviopuolisot ainoastaan asuvat erillään, vaikka heillä olisikin aikomus ottaa myöhemmin avioero, joten puolison ei ole välttämättä asuttava vakituisesti unionin kansalaisen kanssa saadakseen johdetun oleskeluoikeuden (ks. asia 267/83, Diatta, tuomio 13.2.1985, Kok., s. 567, Kok. Ep. VIII, s. 63, 20 ja 22 kohta).

59 Direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdan a alakohdan kanssa samanlaisen säännöksen, jossa lisäksi vaadittiin kyseisen unionin kansalaisen perheellä olevan tavanomainen asunto, tällaista tulkintaa on sitäkin suuremmalla syyllä sovellettava mainitun 2 artiklan 2 alakohdan a alakohdan yhteydessä, jossa sitä vastoin ei aseteta viimeksi mainittua edellytystä.

60 Nyt käsiteltävässä asiassa toimivaltainen viranomainen ei ole päättänyt Iidan ja hänen puolisonsa avioliittoa, joten Iidaa voidaan pitää puolisonsa perheenjäsenenä direktiivin 2004/38 mainitussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla.

61 Vaikka pääasian kantajaa voidaankin pitää puolisonsa perheenjäsenenä direktiivin 2004/38 2 artiklan 2 alakohdan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla, häntä ei kuitenkaan voida luokitella henkilöksi, johon kyseistä direktiiviä sovelletaan, koska sen 3 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että unionin kansalaisen, joka siirtyy toiseen jäsenvaltioon tai oleskelee toisessa jäsenvaltiossa kuin jonka kansalainen hän on, perheenjäsen tulee hänen mukanaan tai seuraa häntä myöhemmin.

62 Sama vaatimus unionin kansalaisen mukana tulemisesta tai tämän seuraamisesta toistetaan direktiivin 2004/38 6 artiklan 2 kohdassa ja 7 artiklan 2 kohdassa ulotettaessa viimeksi mainitun oleskeluoikeus hänen perheenjäseniinsä, jotka eivät ole jäsenvaltion kansalaisia, sekä 10 artiklan 2 kohdan c alakohdassa mainitussa direktiivissä säädetyn oleskelukortin myöntämiseen.

63 Tällainen vaatimus vastaa lisäksi direktiivissä 2004/38 unionin kansalaisten perheenjäsenille säädettyjen johdettujen maahantulo- ja oleskeluoikeuksien tavoitetta, koska muussa tapauksessa se, että unionin kansalaisen perhe ei voi tulla hänen mukanaan tai seurata häntä vastaanottavaan jäsenvaltioon, olisi omiaan loukkaamaan hänen liikkumisvapauttaan siten, että se saa hänet luopumaan käyttämästä oikeuttaan tulla tähän jäsenvaltioon ja oleskella siellä (ks. vastaavasti em. asia Metock ym., tuomion 63 kohta).

64 Tästä seuraa näin ollen, että direktiiviin 2004/38 perustuvan, oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneen unionin kansalaisen perheenjäsenen, joka on kolmannen maan kansalainen, oikeuteen tulla asumaan kyseisen henkilön kanssa voidaan vedota vain siinä vastaanottavassa jäsenvaltiossa, jossa unionin kansalainen oleskelee (ks. vastaavasti direktiiviä 2004/38 edeltäneen unionin oikeuden samanlaisten säännösten osalta asia C-291/05, Eind, tuomio 11.12.2007, Kok., s. I-10719, 24 kohta).

65 Näin ollen koska Iida ei ollut tullut oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneen perheenjäsenensä, joka on unionin kansalainen, mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon eikä seurannut häntä sinne myöhemmin, hänelle ei voida myöntää oleskeluoikeutta direktiivin 2004/38 perusteella.

SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan tulkinta

66 Aluksi on todettava, että unionin kansalaisuutta koskevissa perustamissopimuksen määräyksissä ei anneta mitään itsenäistä oikeutta kolmansien maiden kansalaisille.

67 Samoin kuin direktiivillä 2004/38 unionin kansalaisen, johon kyseistä direktiiviä sovelletaan, perheenjäsenille, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, myönnetyt oikeudet, unionin kansalaisuutta koskevilla perussopimuksen määräyksillä kolmansien maiden kansalaisille mahdollisesti myönnetyt oikeudet eivät ole kyseisten kansalaisten omia oikeuksia vaan unionin kansalaisen vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden käyttämisestä johdettuja oikeuksia (ks. vastaavasti asia C-434/09, McCarthy, tuomio 5.5.2011, Kok., s. I-3375, 42 kohta ja em. asia Dereci ym., tuomion 55 kohta).

68 Kuten tämän tuomion 63 kohdassa on todettu, mainittujen johdettujen oikeuksien tavoite ja oikeutus perustuvat siihen toteamukseen, että niiden tunnustamisen epääminen voi loukata unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta siten, että se saa hänet luopumaan käyttämästä oikeuttaan tulla vastaanottavaan jäsenvaltioon ja oleskella siellä.

69 Jos kuitenkin sellaista vanhempaa, joka on jäsenvaltion tai kolmannen maan kansalainen ja joka on tosiasiallisesti alaikäisen unionin kansalaisen huoltaja, kiellettäisiin oleskelemasta kyseisen kansalaisen kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa, kyseisen unionin kansalaisen oleskeluoikeus menettäisi täysin tehokkaan vaikutuksensa, koska se, että pieni lapsi voi käyttää oleskeluoikeuttaan, edellyttää välttämättä, että kyseisellä lapsella on oikeus sen henkilön läsnäoloon, joka on tosiasiassa lapsen huoltaja, ja näin ollen sitä, että tämän henkilön on voitava oleskella lapsen kanssa kyseisessä jäsenvaltiossa mainitun oleskelun ajan (em. asia Zhu ja Chen, tuomion 45 kohta).

70 Samoin on todettu, että tilanteessa, jossa unionin kansalainen toisessa jäsenvaltiossa työskenneltyään palaa siihen jäsenvaltioon, jonka kansalainen hän on, kolmannen maan kansalaisella, joka on kyseisen työntekijän perheenjäsen, on oleskeluoikeus siinä valtiossa, jonka kansalainen työntekijä on, vaikka viimeksi mainittu ei tee tässä valtiossa aitoa ja todellista työtä. Jos kyseisellä kansalaisella ei ole tällaista oikeutta, työntekijä, joka on unionin kansalainen, voi päättää olla lähtemättä siitä jäsenvaltiosta, jonka kansalainen hän on, tehdäkseen palkattua työtä toisen jäsenvaltion alueella, pelkästään sen mahdollisuuden vuoksi, että kyseinen työntekijä ei voi palattuaan kotijäsenvaltioonsa jatkaa lähiomaisensa kanssa yhteiselämää, joka on mahdollisesti alkanut avioliiton tai perheenyhdistämisen johdosta vastaanottavassa jäsenvaltiossa (em. asia Eind, tuomion 45, 35 ja 36 kohta).

71 On myös olemassa hyvin erityislaatuisia tilanteita, joissa oleskeluoikeutta ei siitä huolimatta, ettei kolmansien maiden kansalaisten oleskeluoikeutta koskevaa toissijaista oikeutta sovelleta eikä kyseinen unionin kansalainen ole käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, voida poikkeuksellisesti evätä kolmannen maan kansalaiselta, joka on jäsenvaltion kansalaisen perheenjäsen, koska muussa tapauksessa jäsenvaltion kansalaisella olevalta unionin kansalaisuudelta vietäisiin sen tehokas vaikutus, jos tällaisen epäämisen seurauksena kyseinen kansalainen joutuisi lähtemään koko unionin alueelta eikä hän tosiasiassa voi käyttää pääosaa oikeuksista, jotka hänellä on kyseisen aseman perusteella (ks. em. asia Dereci ym., tuomion 67, 66 ja 64 kohta).

72 Yhteinen tekijä, joka on ominainen edellä mainituille tilanteille, on se, että vaikka niitä säännellään säännöksillä, jotka kuuluvat ensisijaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan, eli direktiivien 2003/109 ja 2004/38 soveltamisalan ulkopuolelle jäävien kolmansien maiden kansalaisten maahantulo- ja oleskeluoikeutta koskevilla säännöksillä, niillä on kuitenkin erottamaton yhteys unionin kansalaisen

vapaaseen liikkuvuuteen, joka on esteenä sille, että kyseisten kansalaisten maahantulo- ja oleskeluoikeus evätään siinä jäsenvaltiossa, jossa unionin kansalainen oleskelee, jottei tätä oikeutta loukattaisi.

73 Pääasian kaltaisessa asiassa on todettava aluksi, että kantaja, joka on kolmannen maan kansalainen, ei pyydä oleskeluoikeutta hänen puolisonsa ja tyttärensä, jotka ovat unionin kansalaisia, vastaanottavassa jäsenvaltiossa tai asuinjäsenvaltiossa, vaan Saksassa, joka on viimeksi mainittujen lähtöjäsenvaltio.

74 Tämän jälkeen on todettava olevan selvää, että kantaja on aina oleskellut kyseisessä jäsenvaltiossa kansallisen lainsäädännön mukaisesti ilman, että unionin oikeuden mukaisen oleskeluoikeuden puuttuminen olisi saanut hänen puolisonsa tai tyttärensä luopumaan oikeudestaan vapaaseen liikkuvuuteen ja muuttaa Itävaltaan.

75 Kuten tämän tuomion 28, 40 ja 45 kohdasta ilmenee, pääasian kantajalla on yhtäältä 2.11.2012 asti kansallisen oikeuden mukainen oleskeluoikeus, joka on Saksan hallituksen mukaan ilmeisesti jatkettavissa, ja toisaalta hän voi periaatteessa saada direktiivissä 2003/109 tarkoitetun pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman.

76 Tässä tilanteessa ei voida pätevästi väittää, että pääasiassa kyseessä oleva päätös voisi estää Iidan tytärtä tai puolisoa tosiasiassa käyttämästä pääosaa heidän unionin kansalaisen asemaansa liittyvistä oikeuksistaan tai että heidän olisi hankalampaa käyttää oikeuttaan liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella (ks. em. asia McCarthy, tuomion 49 kohta).

77 Tästä on muistutettava, ettei pelkkä hypoteettinen mahdollisuus, että oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen käytetään, saa aikaan riittävää liittymää unionin oikeuteen, jotta sen säännöksiä voitaisiin soveltaa (ks. asia C-299/95, Kremzow, tuomio 29.5.1997, Kok., s. I-2629, 16 kohta). Samoin on mainitun oikeuden puhtaasti hypoteettisen rajoittamisen suhteen.

78 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esiin tuomista perusoikeuksista, erityisesti yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista koskevasta oikeudesta ja lapsen oikeuksista, joista määrätään perusoikeuskirjan 7 ja 24 artiklassa, on muistettava, että perusoikeuskirjan määräykset koskevat sen 51 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun viimeksi mainitut soveltavat unionin oikeutta. Saman artiklan 2 kohdan mukaan perusoikeuskirjalla ei uloteta unionin oikeuden soveltamisalaa unionin toimivaltaa laajemmaksi eikä luoda unionille uutta toimivaltaa tai uusia tehtäviä eikä muuteta perussopimuksissa määriteltyjä toimivaltuuksia ja tehtäviä. Unionin tuomioistuimen on siten tulkittava perusoikeuskirjan valossa unionin oikeutta sille myönnettyjen toimivaltuuksien rajoissa (ks. em. asia Dereci ym., tuomion 71 kohta).

79 Sen määrittämiseksi, onko se, että Saksan viranomaiset kieltäytyvät myöntämästä Iidalle ”unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia”, perusoikeuskirjan 51 artiklassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista, on muiden seikkojen ohessa tarkastettava, onko kyseessä olevan kansallisen säännöstön tavoitteena unionin oikeuden säännöksen täytäntöönpano, tämän säännöstön luonne sekä se, tavoitellaanko sillä eri päämääriä kuin niitä, joita unionin oikeus koskee, vaikka se voikin vaikuttaa välillisesti viimeksi mainittuun, sekä se, onko olemassa erityinen alaa koskeva tai siihen mahdollisesti vaikuttava unionin oikeuden säännöstö (ks. asia C-309/96, Annibaldi, tuomio 18.12.1997, Kok., s. I-7493, 21–23 kohta).

80 Vaikka FreizügG/EU:n 5 §:llä, jossa säädetään ”unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortin” myöntämisestä, onkin tarkoitus soveltaa unionin oikeutta, pääasian kantaja ei kuitenkaan kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan, koska hän ei täytä kyseisen kortin myöntämiseksi direktiivin 2004/38 10 artiklassa vaadittuja edellytyksiä. Koska pääasian kantaja ei ole tehnyt hakemusta direktiivin 2003/109 mukaisen pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen aseman saamiseksi, hänen tilanteellaan ei ole mitään liityntää unionin oikeuteen.

81 Näin ollen se, että Saksan viranomaiset kieltäytyvät myöntämästä Iidalle ”unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia”, ei ole perusoikeuskirjan 51 artiklassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista, joten tämän kieltäytymisen yhteensoveltuvuutta perusoikeuksien kanssa ei voida tutkia perusoikeuskirjalla käyttöön otettujen oikeuksien valossa.

82 Edellä todetun perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että kun kyseessä eivät ole direktiivin 2004/38 soveltamisalaan kuuluvat tilanteet ja kun ei ole olemassa myöskään muuta liityntää unionin kansalaisuutta koskeviin unionin oikeuden säännöksiin, kolmannen maan kansalainen ei voi vaatia unionin kansalaisesta johdettua oleskeluoikeutta.

Oikeudenkäyntikulut

83 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kun kyseessä eivät ole Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY soveltamisalaan kuuluvat tilanteet ja kun ei ole olemassa myöskään muuta liityntää unionin kansalaisuutta koskeviin unionin oikeuden säännöksiin, kolmannen maan kansalainen ei voi vaatia unionin kansalaisesta johdettua oleskeluoikeutta.

Allekirjoitukset